

ENTREVISTA A PERE LLUÍS FONT, FILÒSOF I PROFESSOR

Martí Òdena Trujillo

Universitat de Barcelona

“Per a Pascal, un dels arguments a favor del Cristianisme, és que ha conegut bé l’home”

Els catalans tenim la sort de disposar dels Pensaments de Pascal traduïts per Pere Lluís Font (Pujalt, 1934) directament del manuscrit original. Les seves mans van passar les pàgines del manuscrit autògraf que custodia la Biblioteca Nacional Francesa, els seus ulls hi van clavar la vista, i al cap d'un temps, amb la complicitat i la cura de l'editorial Adesiara, aquest clàssic inesgotable va donar lloc a una edició catalana completa, que alguns consideren definitiva. Més recentment, ha traduït també les Provincianes d'aquest mateix autor, publicades a la mateixa editorial. El seu compromís amb la Filosofia en català ja s'havia fet manifest en l'impuls editorial per bolcar al català els clàssics de la Filosofia europea dins de la col·lecció «Textos filosòfics», primer a l'editorial Laia i després a Edicions 62. Pere Lluís, un dels fundadors de la reconstituïda Societat Catalana de Filosofia, va ser també el primer laic llicenciat amb teologia de tot Catalunya, i ha dedicat una part important de la seva trajectòria a la Filosofia de la religió. El seu llegat també és notable a les facultats de filosofia, on ha impartit docència bona part de la seva vida.

ORÍGENS

Vàreu néixer a Pujalt, al Pallars Sobirà.

Sí, soc fill d'una casa de pagès molt humil, però que està documentada des del segle XVI i que ha sobreviscut quatre segles amb una economia de pura subsistència. Sembla un miracle, però és així. Era una vida de misèria. A casa meva érem cinc germans i ens vam haver d'espavilar. A tots ens agradaven les lletres, ens ho passàvem bé a l'escola i, en canvi, potser no servíem tant per fer de pagesos. Només un es va quedar a fer de pagès. Els altres tots vam estudiar. Evidentment, tot guanyant-nos alhora les mongetes.

Com és que vàreu cursar Filosofia a la universitat de Tolosa?

Jo volia estudiar Filosofia. Vaig anar a Tolosa de Llenguadoc per casualitat tot fent de monitor de vacances. I quan vaig ser a França vaig pensar: «Aquest és el país de Descartes; seria més interessant estudiar Filosofia aquí que a Espanya». Val a dir que aleshores a la universitats espanyoles gairebé només s'ensenyava escolàstica.

Què li diríeu a una persona que s'inicia en la Filosofia?

Que s'ho pensi dues vegades i que no cregui massa de pressa que això li resoldrà els problemes personals i al mateix temps li permetrà guanyar-se la vida. Perquè potser serà així, però potser no. I que, si vol estudiar Filosofia, o abans o durant o després faci també una segona carrera que li permeti no donar tómb en el buit i tenir un punt d'ancoratge que el faci ser una mica realista.

FILOSOFIA I EDUCACIÓ

Quin paper creieu que hauria de tenir la Filosofia a l'educació pública?

Sempre he defensat una presència destacada de la Filosofia als instituts de segon ensenyament, però tot depèn de com s'expliqui i de com s'abordin els temes. No es tracta simplement d'embotir en el cap dels alumnes uns coneixements, sinó d'ajudar-los a fer-se ells mateixos les preguntes pertinents. Ajudar a fer la pregunta i també a veure el ventall de les possibles respostes a aquella pregunta. Una resposta plausible t'ajuda a fer la bona pregunta.

Quina recepció de la Filosofia es va fer després de la dictadura?

Després de la dictadura es va fer una recepció accelerada i acrítica de la Filosofia contemporània. Mancada de base, perquè la Filosofia contemporània no s'entén sense la moderna. No es pot saltar de l'escolàstica del segle XVI a la Filosofia del segle XX sense passar per Descartes, per Spinoza, per Leibniz, per Kant, per Hegel, etc. La Filosofia «moderna» va ser durant bastants anys la gran desconeguda. Paradoxalment, vam tenir bastant de temps contemporaneïtat filosòfica sense modernitat.

FILOSOFIA I TRADICIÓ CATALANA

Com caracteritzaríeu la relació que tenim actualment amb els pensadors catalans?

L'època de la dictadura marca un tall i provoca un gran desconeixement de la tradició filosòfica catalana anterior. Després alguns, moguts per la seva curiositat personal, s'hi han interessat i han après qui eren Balmes, Llorens i Barba, Xirau, Serra Hunter, els germans Carreras Artau, Creixells, Eugeni d'Ors o Ramon Turró. Però a les universitats públiques, encara ara, no hi ha pràcticament docència sobre la tradició filosòfica catalana.

Es pot parlar d'una Filosofia catalana?

La Filosofia a Catalunya no ha tingut mai un desenvolupament espontani i autònom gaire consistent, sinó que ha seguit el

ritme de la resta de la península ibèrica. És més adequat parlar de Filosofia a Catalunya que no pas de Filosofia catalana (sobretot si pensem en la llengua en què s'expressa).

FILOSOFIA I RELIGIÓ

Què en penseu de l'anomenada mort de Déu?

Déu té moltes vides. Penso que la cultura moderna no desemboca fatalment en la mort de Déu, encara que algun dels ramals de la trena hi condueixi. Si ara tenim la impressió d'una mort cultural de Déu és perquè tota la nostra cultura fa difícil creure en Déu. Ens deixem endur tant per tota mena d'estímul que no tenim la pau i la serenitat necessàries per donar veu a certes preguntes. Potser ens hem cregut tant la profecia de Nietzsche que així hem contribuït al seu compliment.

La modernitat es caracteritza per ser antireligiosa?

Crec que la modernitat no és necessàriament antireligiosa, però és veritat que el pensament modern ha estat molt crític amb la religió i també que la religió ha estat molt poc receptiva a la crítica. No hi ha hagut negociació cognoscitiva. Ha fallat l'actitud pels dos costats.

Què creieu que ens estem perdent amb l'abisme que hi ha entre societat i cultura religiosa?

Per començar, ens perdem la possibilitat d'entendre el nostre passat cultural. Com es pot explicar la història de l'art, la història de la Filosofia o la història de la literatura sense un mínim de cultura religiosa, si l'art, la literatura i la Filosofia estan impregnades de cultura religiosa. Ens perdem, per tant, una bona part del nostre heretatge cultural. A part d'això, hi ha l'interès intrínsec que puguin continuar tenint per a cadascú els continguts religiosos.

Actualment, en quin moment es troba la relació entre l'experiència religiosa i el llenguatge?

Amb la incultura religiosa hem perdut fins i tot el llenguatge religiós. I sense el llenguatge no tenim la possibilitat ni de fer-nos preguntes, perquè només es pot pensar amb paraules. Si ens falla el llenguatge, ens falla el pensament.

Això significa que ens trobem en precari?

Ho va explicar molt bé Paul Ricoeur. L'experiència es compon de dos elements: vivència i interpretació. La vivència és una simple afecció psicològica que no és significativa per ella mateixa. Cal interpretar-la per comprendre'n el sentit. I no hi ha interpretació sense paraules. Penso que no s'ha de recórrer acríticament a l'experiència.

Fotografia Pere Lluís Font

BLAISE PASCAL

En els Pensaments apareix el concepte d'esperit de finesa, a què es refereix Pascal?

Sí, és clar. A diferència de l'esperit de geometria, l'esperit de finesa s'aplica als temes que no es poden objectivar totalment perquè els principis que hi ha en joc són tants i tan fins que és impossible enumerar-los tots. I, per tant, o bé tens una certa visió intuïtiva o ho perdem tot.

Quin valor de veritat tenen aquests discursos no científics?

En Filosofia, estrictament parlant, no hi ha res de demostrat. Això és una afirmació molt forta, oi? Però és així: en Filosofia, tot té retop, tot pot ser posat en qüestió. El discurs filosòfic no és científic. Té, en cada cas, el valor que tenen els arguments utilitzats, que no són mai totalment demostratius. I normalment ens decantem cap al cantó on ens sembla que els arguments tenen més pes i, per tant, ens convencen més. En totes les coses importants de la vida no hi ha res que es pugui demostrar en el sentit fort de la paraula. Només hi ha demostracions, pròpiament dites, en matemàtiques o en ciències dures. Fora d'això, hi ha argumentacions, més o menys convincents, però no estrictament demostratives. Per tant, o bé renunciem a la recerca de la veritat o bé ens hem d'acontentar amb el caràcter raonable, però no estrictament racional, dels resultats.

Em podeu destacar un element apologetic interessant en Pascal?

Pascal intenta pensar el cristianisme fora de l'àmbit resclosit de la cultura eclesiàstica, en l'àmbit obert de la cultura laica. Era lector de Descartes i de Montaigne, com nosaltres podem ser lectors de Kant i de Nietzsche. I un argument apologetic important és que el cristianisme ha conegut bé l'home.

Els Pensaments son un curiós cas en el que el manuscrit original ha arribat fins als nostres dies.

El manuscrit original s'ha conservat probablement perquè no es va editar en vida de Pascal, perquè normalment els originals desapareixen quan s'ha publicat l'obra. Aquí, però, el projecte d'una apologia del cristianisme estava només esbossat i va costar als editors decidir què es podia fer.

Què li preguntariu a Pascal si el poguessis tenir a davant?

Si me'l trobés, no sabria què dir-li. Li faria segurament alguna mostra d'admiració i tindria ganes d'escoltar-lo. Però les preguntes que jo faig sobre Pascal, d'una forma o altra, ja me les ha contestades ell per escrit. En un lloc o altre ho diu tot.